

Tiivistelmä

Kulunut valtuustokausi on monella tapaa ollut erilainen ja haasteellinen. Globaalit, kansalliset ja kuntatason asiat ovat olleet murroksessa. Ukrainan sota, koronapandemia ja kansallisesti sote-uudistus ja hyvinvointialueiden perustaminen ja toiminnan aloitus, ovat olleet isoja mullistuksia. Haasteista ja yleisistä turvallisuusasioista riippumatta, kunnassa tehdään hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen työtä tavoitteiden ja suunnitelmien mukaisesti. Hyvinvointialueiden aloituksen myötä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä (HYTE-työ) on mietitty työnjakoa ja rooleja uudestaan. Hyvinvointialueen kanssa on kehitetty yhteistyötä ja tunnistettu yhdyspintoja. Työtä on kuitenkin edelleen tehtävänä. Yhteistyön merkitys korostui uudessa tilanteessa, sillä vaikuttava HYTE-työ edellyttää resurssien suuntaamista tarkoituksenmukaisesti ja tietoon perustuen. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat olennaisesti myös esimerkiksi järjestöt, seurakunta, muut viranomaiset ja elinkeinoelämä.

Tässä Tornion kaupungin laajassa hyvinvointikertomuksessa 2021-2025 arvioidaan mennyttä valtuustokautta. Tulevaan hyvinvointisuunnitelmaan 2025-2029 tulemme laatimaan tulevan valtuustokauden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden suunnitelman.

Tornion kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2021-2025 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 14.6.2021. Suunnitelmassa on määritelty hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi painopisteet, jotka ovat yhteneviä kaupunkistrategiassa asetettujen hyvinvointia edistävien tavoitteiden kanssa ja tukevat niiden toteuttamista.

Valtuustokauden 2021-2025 strategiset tavoitteet ja toimenpiteet

7.1 Elinvoimainen ja vastuullinen rajakaupunki	7.2 Hyvinvoiva ja osallistuva torniolainen	7.3 Toimiva kaupunkikonserni
1. Kestävä ja viihtyisä kaupunki 2. Sujuvat liikenne yhteydet 3. Kansainvälisesti houkutteleva yritys- ja investointiympäristö 4. Osaajien Tornio 5. Kansainväliset ja kansalliset verkostot voimavarana	6. Torniolaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävät toimenpiteet ja rakenteet 7. Toimivat ja kehittyvät julkiset palvelut 8. Elämänlaatu palveluiden vahvistaminen 9. Osallistuva ja yhteisöllinen kaupunki	10. Kestävä kunta- ja konsernitalous 11. Hyvä hankintapolitiikka vahvistaa paikallista elinvoimaa 12. Uudistuva kaupunkikonserni ja vaikuttava omistajapolitiikka 13. Henkilöstöstä huolehtiva työnantaja

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman painopisteet ja niiden puitteissa erityisesti seurattavat ilmiöt ovat olleet valtuustokaudella seuraavat:

PAINOPISTE VUOSILLE 2021 - 2025: HYVINVOIVA JA OSALLISTUVA TORNIOILAINEN

1. HYVINVOINTIA, TERVEYTTÄ JA TURVALLISUUTTA EDISTÄVÄT ELINTAVAT JA TOIMINTA

- Perheiden elintapojen tuki
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Elintapasairauksien ehkäisy

2. KOKEMUS OSALLISUUDESTA HYVINVOINNIN TUKENA

- Lasten ja nuorten osallisuustilaisuudet
- Neuvostojen vahvempi rooli hyvinvointityössä
- Urheiluseurojen osallistaminen esim. seuraparlamentti
- Ennakkovaikutusten arviointi osana päätöksentekoa

3. OMAEHTOISEEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEEN KANNUSTAVAT, VIIHTYISÄT JA TURVALLISET ELIN- JA TOIMINTAYMPÄRISTÖT

- Kaikille soveltuvat ja turvalliset liikuntapaikat ja -reitit
- Kulttuurihyvinvoinnin näkyvä rooli
- Ikääntyneiden asumisturvallisuus
- Ehkäisevä päihdetyö
- Toimintaympäristöjen esteettömyys ja esteettisyys

Poikkileikkaavana teemana eriarvoisuuden ehkäisy

Indikaattoritieto

Keskeisimmät havainnot kaudelta 2021-2025:

Lasten ja nuorten kokemus terveydentilastaan on heikentynyt 8.-9. luokkalaisten keskuudessa sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. luokkalaisten keskuudessa. Kun taas 4. ja 5. luokkalaisten kokemus terveydentilastaan on pysynyt lähes ennallaan.

Tyytyväisiä elämäänsä on 4.-5. luokkalaisista yli 80%, ammatillisen oppilaitoksen 1.-2. vuoden oppilaista noin 70%. Heikompaa tyytyväisyyttä elämäänsä kokevat 8.-9. luokan sekä lukion 1. ja 2. vuoden oppilaat, joista 64-67 % kokee olevansa tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.

Koulukiusaamista vähintään kerran viikossa kokeneiden osuus on 4.-5. luokkalaisten keskuudessa hieman lisääntynyt, kun taas 8.-9. luokkalaisten keskuudessa on laskenut.

Edelleen **fyysisen väkivallan kokemista vanhempien tai huoltapitävien osalta**, on ilmoittanut erityisesti 4.-5. luokan oppilaista lähes 18%, joka on hieman noussut parin vuoden aikana. Muissa ikäryhmissä ammatillisen oppilaitoksen sekä lukion oppilaiden keskuudessa määrä on jopa laskenut parin vuoden aikana.

Tilastojen mukaan **nuorten päihteiden** käytössä on tapahtunut muutoksia, erityisesti sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt jopa 8.-9.- luokkalaisten keskuudessa. Kun taas nuuskan käyttö samanikäisissä on vähentynyt. Alkoholin käyttö ja vähintään kerran kuukaudessa tosi humalassa ilmoittavien osuus kaikissa kouluasteissa on vähentynyt. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset/1000 as. ovat lähteneet nousuun vuoden 2021 jälkeen, ollen samalla tasolla jälleen kuin ennen vuotta 2021 alkaneen positiivisen laskusuunnan. Vuosilta 2024 ja 2025 ei ole vielä huumausainerikoksista tilastotietoa.

Ylipainon prosenttiosuus on noussut 2021-2024 aikana, koskien erityisesti 8.-9. luokkalaisten sekä lukion 1.-2. luokan opiskelijoita. Tähän yksiselitteisiä syitä on vaikea nimetä, mutta pitkäjänteinen työ lasten nuorten terveyttä edistävien elintapojen tukemiseen ja ohjaukseen on erityisen tärkeää tulevaisuutta ajatellen. Myönteistä muutosta on kuitenkin tapahtunut ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. luokan opiskelijoiden keskuudessa ylipainon osuuden laskiessa. Torniolaista 4. ja 5. luokkalaisista 30% ei syö aamupalaa joka arki-aamu. Yläkoululaisista noin 40% ei syö aamupalaa joka arki-aamu. Yläkoululaiset syövät koululounasta kuitenkin suhteellisen hyvin.

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä kuvaavan MOVE! -mittauksen tulokset ovat pysyneet lähes ennallaan usean vuoden aikana 8.luokkalaisten mittauksissa. Verrattuna verrokkikuntiin ja koko maan keskiarvoon, Torniossa 8. luokkalaisten prosentuaalinen osuus, joilla on heikko fyysinen toimintakyky, on korkeampi. Luku kertoo, että yli puolella 8. luokkalaisista, fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. 5. luokkalaisilla vastaava prosentti on 43,4%.

Toimeentuloon liittyvä indikaattori osoittaa valtuustokaudella tapahtuneen myönteistä muutosta, **toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä** on hieman vähentynyt valtuustokauden aikana 2021-2024 välillä. Sekä **toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden läpsiperheiden määrä** on pysynyt ennallaan vuodesta 2022.

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) **olevien 18-24- vuotiaiden** prosenttiosuus on verrokkikuntiin nähden alemmalla tasolla, ollen kuitenkin hieman korkeammalla koko maan keskiarvoon nähden. Valtuustokauden aikana osuus on myös pysynyt samalla tasolla, joten voidaan pitää myönteisenä, että osuus ei ole lähtenyt nousemaan. **Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden** osuus on noussut vuodesta 2021 selvästi, 23,1%:sta, ollen vuonna 2024 31,4%:a.

Osallisuuden osalta erittäin heikko kokemus yläkoulun, kuin myös ammatillisen oppilaitoksen ja lukion oppilaiden keskuudessa on vähentynyt, joten osallisuuden kokemukseen on valtuustokaudella tullut parannusta indikaattoritiedon mukaan. Erittäin heikon osallisuuden kokemuksen taustalla vaikuttavana tekijänä on ollut

koronapandemia monella tapaa. Positiivista on, että tämä on saatu kääntymään laskuun.

Keskeiset johtopäätökset valtuustokaudelta

Hytu -ohjelmien toteutumisen seuranta ja arviointi on toimialojen, vaikuttamistoimielinten ja työryhmien keskeistä työtä, jota HYTETU-johtoryhmä valvoo hyvinvointiryhmän tuella ja antaa tarvittaessa ohjausta työhön. Tiedolla johtaminen ja indikaattoritiedon hyödyntäminen hyte-työssä on ensiarvoisen tärkeää, jotta työ voidaan kohdentaa oikein, ja tehtyä työtä voidaan myös arvioida. Menneelle valtuustokaudelle on ollut selkeät tavoitteet ja toimenpiteet ja ne ovat linkitettynä myös kaupungin talousarvioon. Tehdyssä työssä on ollut mukana laajasti toimijoita eri toimialoilta, järjestöistä ja yhdistyksistä, sekä oppilaitoksista. Prosesseja tarkentamalla saadaan parannusta myös valtionosuuden hyte-lisäosan kertymään ja hyvinvointityötä on tärkeää jatkaa asetettujen tavoitteiden ja niitä seuraavien toimenpiteiden mukaan. Hyvinvointialueyhteistyön rakenteet ovat suurelta osin sovittu ja yhteistoiminnan käytänteet ovat kehittymässä.

Suurin osa toimialoilla tavoitteena olelloista toimenpiteistä ovat toteutuneet tai ovat toteutumassa. Useita hankkeita on ollut myös toiminnassa, kuten liikkuva- hankkeet sekä Suomen harrastamisen malli. Kehitettäviä asioita prosesseissa on osallisuuden vahvistaminen, kuten asiakasraadit, kokemusasiantuntijat sekä lapsiparlamentti. Lisäksi ennakkovaikutusten arviointi ja sen käyttöönotto päätöksenteossa. Kehitettäviä asioita toimialoilla on mm ehkäisevä päihdetyö, liikuntaneuvonta sekä esteettömyysnäkökulman huomioiminen kulttuuripalveluissa.

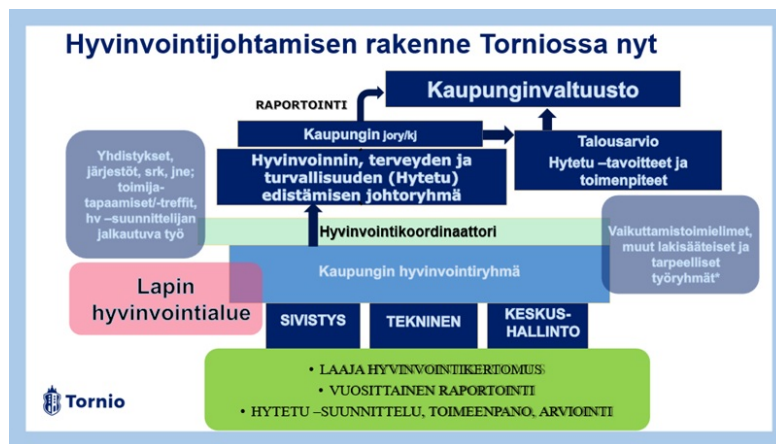
JOHDANTO

Kertomuksen vastuutaho ja laatijat (viranhaltijat, luottamushenkilöt, työryhmät)

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen johtoryhmään kuuluvat:

- pj kaupunginjohtaja Jukka Kujala
- kaupunginvaltuuston 1.varapuheenjohtaja Jari Hast
- kaupunginhallituksen puheenjohtaja Olli Rainio
- kehitysjohtaja Sampo Kangastalo
- tekninen johtaja Markus Kannala
- sivistystoimen johtaja Tarja Konola-Jokinen
- Hyvinvointisuunnittelija Jaana Sahi 6/2024 asti ja Hyvinvointikoordinaattori Jenny Järvinen 8/2024 alkaen.

Hyvinvointiryhmä toimii HYTETU-joryn ohjauksessa, ja kokoontuu säännönmukaisesti. Kokoontaanon kuuluu edustajat eri toimialoilta sekä hyvinvointialueelta. Hyvinvointikertomustyöstä raportoidaan valtuustolle vuosittain.

Valtuustokausi 2021-2025 on ollut monella tapaa poikkeuksellinen, niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin globaalistakin. Koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja hyvinvointialueiden toiminnan aloitus ovat olleet vaikutuksiltaan laajoja ja moniulotteisia. Kuntien uudelleen organisoituminen hyvinvointialueiden aloituksen jälkeen sekä yhdyspintojen ja uusien yhteistyömallien luominen hyvinvointialueen kanssa on edennyt, mutta vaatii yhteistyön kehittämistä edelleen. Tärkeintä on löytää kuntalaisille toimivat ja hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta tukevat palvelut.

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Hyvinvointikertomuksessa asetettujen tavoitteiden ja kehittämiskohteiden pohjalta on työryhmätyönä laadittu vuosille 2021-2025 väestöryhmittäiset, lasten ja nuorten, vammaisten ja ikääntyneiden hyvinvointi- ja turvallisuusohjelmat sekä ehkäisevän päihdetyön ohjelma: **Väestöryhmittäiset hyvinvointi- ja turvallisuusohjelmat 2021 - 2025**. Ohjelmat muodostavat kokonaisuuden, joka toimenpide-esityksineen on toiminut pohjatietona, tukena ja seurannan välineenä Hyvinvointi- ja turvallisuusohjelman toimeenpanossa kaudella 2021 - 2025. **Hyvinvointi- ja turvallisuusohjelma 2021 - 2025 on tiivistys noiden neljän ohjelmatyöryhmän työstä.**

Tornion Osallisuusmalli kokoaa yhdelle koolle osallistumisen ja vaikuttamisen periaatteet ja niitä arjessa ilmentävät osallistumisen ja vaikuttamisen tavat. Samalla sen tarkoituksena on kutsua ja rohkaista kaupunkimme asukkaita ja yhteisöjä osallistumaan ja vaikuttamaan kaupunkimme ja kaupunkilaistemme parhaaksi. Osallisuusmalli toimii käsi kädessä hyvinvointi- ja turvallisuusohjelman toimeenpanon kanssa.

<https://www.tornio.fi/wp-content/uploads/2022/11/hyvinvointi-ja-turvallisuusohjelma-2021-2025.pdf>

[Tornion-Osallisuusmalli.pdf](#)

Kuntalaisten hyvinvointitilanteen seuranta ja siitä raportointi ovat kunnan lakisäätöisiä tehtäviä, osa normaaleja talouden ja toiminnan prosesseja. Tavoitteena on hyvinvointitiedon suunnitelmallinen käyttö johtamisen tukena ja sitä kautta voimavarojen vaikuttava kohdentaminen torniolaisten hyvinvoinnin, terveyden

ja turvallisuuden edistämiseen. Onnistuessaan tämä työ tuottaa paitsi koettua hyvinvointia, myös taloudellisia säästöjä korjaavasta työstä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Uudet hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 2023. Hyvinvointialueet tuottavat sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palvelut. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen jäi kunnan poikkihallinnolliseksi tehtäväksi. Sen tehtävän hyvä hoito on vahvasti yhteydessä myös kunnan elinvoimaisuuden ja talouden kehitykseen. Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä, kuntien valtionosuusrahoitus muuttui. Vuodesta 2023 alkaen kuntien valtionosuuden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan laskennassa on käytetty HYTE -kerrointa. Se tarkoittaa sitä, että kunnan valtionosuuksien määräytymiseen vaikuttaa muiden tekijöiden ohella kunnan tekemä työ kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kertoimen tarkoituksena on kannustaa kuntia aktiiviseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myös hyvinvointialueuudistuksen voimaantumisen jälkeen. HYTE - kerroin muodostuu neljästätoista (14) toimintaa kuvaavasta prosessi[1]indikaattorista sekä kuudesta (6) tuloksia kuvaavasta tulosindikaattorista (Kuva 1.)

Kuva 1. HYTE –kertoimen laskennassa käytettävät indikaattorit.

Hyte-kertoimen laskennassa käytettävät prosessi-indikaattorit (15) Tornio/Koko maa		2021	2022	2023
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuosituksia koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	Koko maa	70	70	
	Tornio	63	63	
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	Koko maa	60	60	
	Tornio	20	20	
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä kouluuyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	Koko maa	80	80	
	Tornio	88	88	
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	Koko maa	77	77	86
	Tornio	100	100	0
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	Koko maa	78	78	82
	Tornio	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	Koko maa	49	49	57
	Tornio	100	100	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	Koko maa	77	79	
	Tornio	100	0	
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	Koko maa	89	89	95
	Tornio	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	Koko maa	83	83	
	Tornio	100	100	
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	Koko maa	73	79	
	Tornio	0	0	
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	Koko maa	19	19	20
	Tornio	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	Koko maa	54	44	
	Tornio	100	100	
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	Koko maa	56	52	
	Tornio	100	100	
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	Koko maa	70	70	
	Tornio	65	65	
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	Koko maa	69	69	75
	Tornio	100	100	100

Hyvinvointikertomus on tärkeä osa kunnan normaalia vuosittaista strategia-, ohjelma-, talousarvio-, toiminta- ja käyttösuunnitelmatyötä. Se liittyy myös tilinpäätöksiin ja arviointiin. Hyvinvointi-indikaattoreista saatava tieto liitetään muuhun toimintaympäristötietoon ja indikaattoreihin sekä hyödynnetään talousarvion suunnitteluohjeiden ja itse talousarvion laadinnassa. Hyvinvointityö on poikkihallinnollista yhteistyötä sekä yhteistyötä järjestöjen, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

Ympäristö ja liikenne

Varautuminen, yhdyskuntasuunnittelu, turvalliset kadut ja pyöräreitit, lähiluonto ja rakennusvalvonta, melun ja häiriöiden torjunta ja valvonta, vähittäismyyntin ja ravintoloiden vastuullisuuden tuki, puhdas vesi ja toimiva jätehuolto sekä ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen.

Sivistys, varhaiskasvatus ja koulut

Kirjastojen monipuoliset palvelut, liikunnan lisääminen, terveellinen joukkoruokeilu, kiusaamisen ehkäisy, tukea tarvitsevien tunnistaminen ja ohjaaminen palveluihin.

Hyvinvointialue, järjestöt ja muut toimijat

Yhdyspintatyö, neuvottelut, toimintaedellytysten turvaaminen ja järjestämisestä sopiminen ja tilojen moninaiskäyttö.

12/2024

Yhteistyössä

Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten tunnistaminen

Hyvinvointi ja terveys osaksi strategioita

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Hyvinvointikertomustyö

Vastuuhenkilö(t) ja ryhmät

Yhdyspintatyö alueellisten toimijoiden kanssa

Elinvoima

Yritys-, työllisyys- ja elinkeinopalvelujen mahdollistaminen, työhyvinvoinnin ja työkyvyn edistäminen sekä kotouttaminen.

Liikunta, kulttuuri ja harrastaminen

Harrastusmahdollisuudet ja lähiliikuntapaikat kaikille, kohdennetut palvelut, museot, kansalaisopistot, koulujen ja päiväkotien saavutettavat ja turvalliset pihat.

Osallisuus

Asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet, järjestötoiminnan tuki, tilojen moninaiskäyttö, vanhus- vammais- ym. neuvostot ja asukasraadit.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Infograafi: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa (THL 2025)

Strategiset mittarit

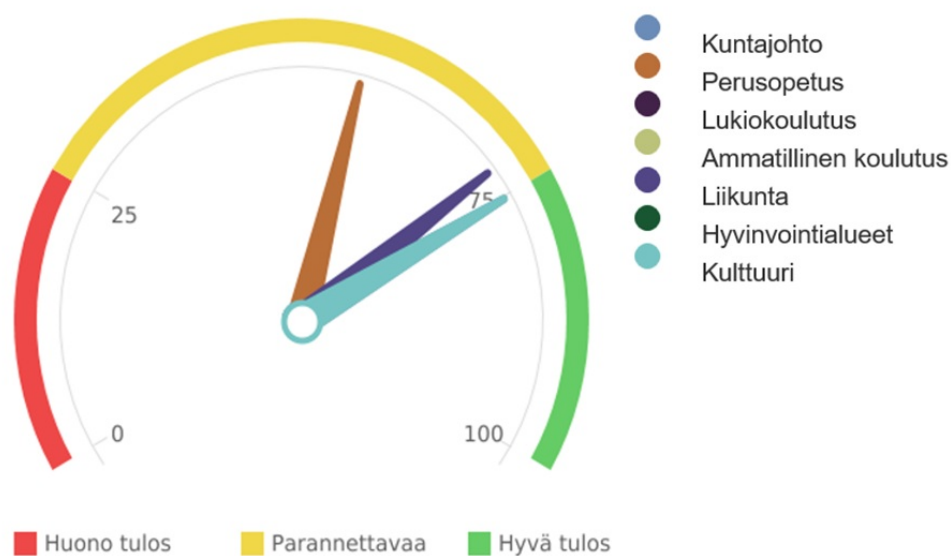
Strategisena mittarina toimivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin ja terveyden edistämisaktiivisuutta mittaava TEA-viisari.

HYTE-kerroin on vuosina 2021–2024 vaihdellut välillä 56–65, kun asteikko on 0–100. Vuosittain tapahtuva vaihtelu kuvaa myös valtakunnallisesta kehitystä, johon yksittäisten kuntien kehitystä verrataan. **Vuoden 2024 HYTE-kertoimen mukaan (57)** Torniolle maksettava valtionosuuden lisäosa on 368 900 euroa

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
HYTE-kerroin euroa / asukas info ind. 5341	Tornio	yhteensä	18,3	16,6	15,8	17,0
HYTE-kerroin, 0 - 100 info ind. 5340			65	59	56	57

Kaupungin terveydenedistämistyön suunnan näyttävän TEA-viisarin kaikkien sektorien kokonaispistemäärä on viime vuodet pysynyt suhteellisen hyvällä tasolla. Kehitettävää kuitenkin on mm perusopetuksessa. Liikunnan, kulttuurin ja kuntajohdon osalta kokonaispistemäärän kehitys on ollut hyvä, myös verrokkikuntiin, sekä koko maahan verrattuna. Verrokkikuntia ovat Kemi, Raahe ja Iisalmi.

Kaikki sektorit : Tornio 2024

Kaikki sektorit : Tornio 2024

	Tornio	Koko maa
Kaikki sektorit	68	70
Kuntajohto	75	83
Perusopetus	56	64
Lukiokoulutus	..	67
Ammatillinen koulutus	..	66
Liikunta	72	69
Hyvinvointialueet	..	59
Kulttuuri	75	72

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2021 - 2025

Toimintaympäristö

Valtuustokauden lopulla Tornio oli vuoden 2024 lopun tilastokeskuksen tietojen mukaan Lapin toiseksi suurin kaupunki 20 959 asukkaallaan. Valtuustokauden aikana kehitys oli hieman laskeva. Huoltosuhteen kehitys noudatti valtuustokaudella Torniossa yleistä valtakunnallista ja vertailukuntien heikentyvää kehitystä.

Tornion merkittävimmät väestölliset haasteet liittyivät valtuustokauden alussa väestön ikääntymiseen ja negatiiviseen muuttotaseeseen. Muuttoliikkeen osalta näkyy hyvin 2024 vuoden tietojen osalta kuntien välinen nettomuutto, joka oli Tornion osalta -125 asukasta. Tämä selittyy suurelta osin opiskelijaikäisen väestön muuttamisella Torniota uusille opiskelukunnilleen.

Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävät elintavat ja toiminta

- Perheiden elintapojen tuki
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Elintapasairauksien ehkäisy

 Tornio

Kokemus osallisuudesta hyvinvoinnin tukena

- Lasten ja nuorten osallisuustilaisuudet
- Neuvostojen vahvempi rooli hyvinvointityössä
- Urheiluseurojen osallistaminen esim. seuraparlamentti
- Ennakkovaikutusten arviointi osana päätöksentekoa

 Tornio

Omaehtoiseen hyvinvoinnin edistämiseen kannustavat, viihtyisät ja turvalliset elin- ja toimintaympäristöt

- Kaikille soveltuvat ja turvalliset liikuntapaikat ja -reitit
- Kulttuurihyvinvoinnin näkyvä rooli
- Ikääntyneiden asumisturvallisuus
- Ehkäisevä päihdetyö
- Toimintaympäristöjen esteettömyys ja esteettisyys

 Tornio

Valtuustokaudella toteutettuja toimenpiteitä

Lapset ja nuoret:

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteisiin on vuonna 2024 panostettu käynnistämällä, valmistelemalla tai

jatkamalla hytu-ohjelman mukaisia toimenpiteitä kaikilla toimialoilla. Yhteisölliseen opiskeluhoitoon peruskouluissa on panostettu OKM:n valtionavustuksen tuella. Vuoden 2024 aikana on jatkettu Unicefin lapsiystävällinen kunta -malliin hakemisprosessia tehtävään nimetyn koordinaattorin sekä työryhmän toimesta. Lapsiystävällinen kuntamallin myötä myös lapsivaikutusten arviointi (LAVA) ja lasten osallistuva budjetointi tulevat ajankohtaisiksi. Näitä ei ole toteutettu valtuustokaudella 2021–2025.

Varhaiskasvatuksessa on panostettu elintapojen tukeen kohdentamalla toimenpiteitä ravitsemuskasvatuksen laadun parantamiseen ja yleisesti elintapoja tukevien menetelmien käyttöönottoon. Kehittämistyö perustuu lapsilta ja heidän huoltajiltaan kerättyyn tietoon, mikä samalla tukee heidän osallisuuttaan. Varhaiskasvatuksessa on laadittu lisäksi toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelma on työväline, jonka avulla varmistetaan, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tehdään järjestelmällisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Lapset osallistuvat suunnitelman laadintaan ikä ja kehitys huomioiden ja huoltajilla on mahdollisuus tulla kuulluksi suunnitelman laadinnassa. Varhaiskasvatuksessa on aktiivisesti koulutettu ja otettu käyttöön Sydänliiton Neuvokas perhe menetelmä, jolla tuetaan kokonaisvaltaisesti perheitä ja lapsia hyvissä elintavoissa ja arjessa. Menetelmä on tutkittuun tietoon perustuva, vaikuttava lapsiperheiden elintapaohjauksen menetelmä. Torniossa menetelmän osajiksi on koulutettu varhaiskasvatuksen työntekijöitä, seurakunnan, perheiden talon työntekijöitä sekä terveydenhoitajia, yhteensä 127 koulutettua. Tarkoitus on myös lisätä menetelmän käyttöä edelleen. Yhteistyö hyvinvointialueen perhekeskuksen kanssa on tiivistä Neuvokas perheen menetelmän juurruttamisessa.

Koko väestössä taloudellisista syistä eriarvoistumista on ehkäisty jatkamalla Kaiku-korttikäytännettä. Korttiin on sisällytetty myös yhteisökortti, joiden avulla vähävaraiset voivat mennä yhteisön mukana kulttuurin pariin. Haaparanta on liittynyt myös mukaan Kaiku-korttiverkostoon.

Tornion varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa ja varhaiskasvatukseen on ollut hankerahoituksella palkattuna liikuntakoordinaattori 2024. Perusopetuksessa lasten ja nuorten liikunnallista aktiivisuutta on pyritty vahvistamaan koulupäivän yhteydessä järjestetyllä METKA-harrastustoiminnalla kaikilla perusopetuksen kouluilla. Vuonna 2024 aloitettiin Liikettä kouluun! -hanke, jossa kehitettiin liikuntaneuvonnan ja Move! -mittausten polku, sekä luodaan kouluympäristöstä liikunnallisempi, erilaisin liikuntahaastein ja tempauksin. Mukana hankkeessa on kaikki Tornion peruskoulut 1.–9.luokkalaiset. Hankkeessa on koulutettu opettajia toiminnallisen oppimisympäristön luomiseen ja 5–6.luokkalaisia välituntiohjaajiksi, koulut ovat lisänneet aktiivisempia välitunteja koulun arkeen.

Opetuksen puolella tehtyjä toimenpiteitä ovat olleet oppilashuollon hanke 2024–25, jossa jalkautetaan hyvinvoinnin vuosikelloa. Koulujen opetussuunnitelmaan on kirjattu ja toteutettu ohjausta liikunnan, terveellisiin ruokatottumuksiin sekä levon merkitykseen. Oppilaat osallistuvat myös kouluruokailukyselyyn, joka on viimeksi toteutettu 2024 syksyllä. Torniossa noudatetaan myös Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta kouluruokailun ja välipalojen järjestämisessä. Suosituksen noudattamisessa haasteet ovat erilaisia erikokoisilla kouluilla mm kouluruokailuun käytettävän ajan osalta. Valtuustokaudelle suunniteltu aamupalakokeilu kahdelle pilottikoululle ei ole toteutunut. VERSO-toiminta on laajentunut useammalle koululle, Raumo, Pudas, Hannula, Seminaari ja Kaakamo. Kouluilla on myös CoolKids lasten ja nuorten ahdistuksen hoito-ohjelma tarjolla.

Nuorten elintapojen sekä työllisyystilanteen kehittämisessä nähdään positiivisia tuloksia. Nuorisotyöttömyyden osalta määrä on pysynyt samana vuoteen 2023 verrattuna, mutta ollen koko maan keskiarvoa matalampi. Nuuskaaminen sekä humalahakuisuus ovat vähentyneet merkittävästi lukioikäisillä. Muutosten osalta on kiinnitettävä huomiota tilalle nouseviin tupakkatuotteisiin, kuten sähkösavukkeisiin, ja huumeisiin. Viranomaisyhteistyössä panostetaan edelleen nuorten rikoksentehtäjäiden sovittelumenettelyyn, jolla ehkäistään taparikollisuutta ja ohjataan ensikertalaisia oikealle tielle.

Harrastuskalenteri on luotu 2024 jonne on lisätty osa harrastuksista, vaatii vielä jalkauttamista. Nuorisotalo Aaltonen on muuttanut kauppakeskukseen esteettömiin ja toiminnallisesti parempiin tiloihin. Koulunuorisohjaajan toimi on perustettu Raumon yläkoululle 2025 tammikuussa, nyt molemmilla yläkouluilla on oma pysyvä koulunuorisohjaaja. Kolmatta etsivää nuorisotyöntekijää ei ole onnistuttu vakinaistamaan hyvinvointiohjelmakauden aikana. Kaudella on kuitenkin onnistuttu perustamaan erityisnuorisotyöntekijän toimi. Myös ROIHU-hanke ja Kläpit-kerhotoiminta ovat lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa.

Nuorisotoimen toiminnassa keskustellaan terveellisistä elämäntavoista nuorten kanssa viikoittain. Elämäntavat ovat osa ehkäisevää päihdetyötä, arjen taitoja ja some-osaamista mitä harjoitellaan nuorten kanssa viikoittaisessa toiminnassa. Toiminnan suunnittelussa otetaan liikunnan ja liikkumisen merkitys esille. Vuonna 2024 on toiminut METTÄ -hanke, jossa on vahvistettu nuorten luontoyhteyttä ja viety nuoria luontoon. Nuorten Walk-in terapia on toiminnassa yhteistyössä seurakunnan kanssa. Walk-in terapia on ollut erittäin hyvin vastaanotettu nuorten parissa ja kävijöitä on ollut hyvin.

Osallistavan budjetoinnin kautta on vuonna 2022 perustettu Mopoverstas Grand Garage, joka toive tuli nuorilta itseltään. Operatiiviseen toimintaan kysytään jatkuvaisuuteen ideoita nuorilta, ja otetaan nuoria mukaan tekemiseen aina kun halukkaita on. Mopoverstaalla toimii 3 vertaisohjaajaa, sekä 1 aikuisohjaaja.

Nuorisoneuvostolla on lautakunnissa ja kaupunginvaltuustossa edustajat.

Työikäiset

THL:n Terve Suomi -tutkimuksen mukaan suomalaisten työikäisten 20–64-vuotiaiden elämänlaatu on heikentynyt ja vain joka toinen kokee elämänlaatunsa hyväksi. Taustalla vaikuttavat yhteiskunnan sosiaaliset ja taloudelliset muutokset tai uhat. Työikäisten hyvinvointiin panostamisen tärkeä toimenpide vuoden 2024 aikana oli työllisyyden kuntakokeilu. Vanhempien työllisyydellä on vaikutuksia myös koko perheen hyvinvointiin. Työllisyystoimen sekä elinkeinoraporttien mukaan työpaikkaomavaraisuus sekä tulevien työpaikkojen kasvukehitys on hyvällä tasolla ja vastaavasti työttömyysaste on kehittynyt useiden vuosien ajan edulliseen suuntaan. Vaikeasti työllistyvien (rakennetyöttömyys) 15–64-vuotiaiden osuus on laskenut vuodesta 2023 ja on koko maan keskiarvoa matalampi. Hyvinvointialueen alueellisten hankkeiden kanssa tehdään yhteistyötä ja mm Arkeen voimaa-ryhmiä järjestetään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa työikäisille. Työikäisten paikallista ja seudullista hyvinvointitietoa on heikosti saatavilla.

Työllisyyspalveluiden keskeisimmät toimenpiteet kuluneella valtuustokaudella ovat olleet:

- Kuntakokeilu 1.3.2021-31.12.2024. Tornio oli mukana Rovaniemen seudun työllisyyden kuntakokeilussa yhdessä Rovaniemen, Sodankylän ja Kemijärven kanssa. Kuntakokeilussa pääsimme toteuttamaan työvoimaviranomaisen vastuulle kuuluvia velvoitteita, jotka olivat osa valmistautumista työllisyydenhoidon siirtoa kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen. Asiakasryhmiä kuntakokeilujen hoidettavaksi siirtyi laajasti, mm. kaikki nuoret työnhakijat. Kuntakokeilu oli onnistunut, työllisyysaste laski ja mm. Kelan työmarkkinatuen kuntaosuus laski Torniossa yli 600 000 eurolla vuosien 2021–2024 aikana.
- Vastuukuntana toimiminen Meri-Lapin työllisyysalueen valmistelutyössä. Tornion kaupunki toimii vastuukuntana Meri-Lapin työllisyysalueella. Työllisyysalueeseen kuuluu lisäksi Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola ja Ylitornio.
- Nuorten Ohjaamo -toiminnan käynnistyminen. Tornio sai ESR+ hankerahoituksen Ohjaamotoiminnan kehittämistä varten. Ohjaamo on nuorten matalan kynnyksen palvelupiste, johon kootaan nuorten parissa toimivaa toimijaverkostoa laajasti ja siellä edistetään nuorten siirtymistä työelämään ja koulutuksen pariin tai muihin nuoren näkökulmasta tarkoituksenmukaisiin palveluihin.
- Nuorten kesätyöseteli. Torniossa on käytössä nuorten kesätyöseteli, jolla edistetään ja tuetaan nuorten siirtymistä työelämään. yli 300 nuorta hyödyntää kesätyöseteliä.
- Kaupungin nuorten kesätyöt. Tornion kaupunki tarjoaa nuorille kesätyömahdollisuuksia kaupungin eri työpisteissä. Kesätyöntekijöitä on vuosittain noin 100.
- Tuki 4H-yhdistykselle nuorten kesäkerhujen pitämistä varten. Tornion kaupunki tukee 4H-yhdistystä vuosittain noin 9 000 eurolla, jotta se voi palkata nuoria kesäkerhujen ohjaustehtäviin Tornion ympäristökylissä.

Ikääntyneet

Ikääntyneiden hyvinvointityössä uimahallin maksuttomat aamu-uinnit sekä maksuttomat tuolijumpat ovat saaneet kiitosta. Myös vanhustenviikon tapahtumiin on oltu tyytyväisiä. Finger-malli (ikääntyvien muistitoimintojen tukeminen) on pilotoitu Torniossa Lapin hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä. Solekko tehä-hankkeen osalta on järjestetty maksuttomia liikuntaryhmiä ikääntyneille.

HYTE-kertoimen skaalatuista tulosindikaattoreista kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä ovat laskeneet vuoden 2023 tasosta. Yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on hieman laskenut valtuustokauden aikana. Yleisesti ikääntyneet tuntevat elämänlaatunsa hyväksi Lapissa useammin kuin koko maassa keskimäärin. Ikääntyneiden perhehoito on kolminkertaistunut Torniossa asiakasmäärältään parissa vuodessa. Ikääntyneiden osalta paikallista ja seudullista hyvinvointitietoa on saatavilla melko suppeasti.

Alue	Sukupuoli	2023	2024
Tornio	yhteensä	60	42

Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos

Kulttuuripalveluiden osalta toteutuneita toimenpiteitä ovat olleet tapahtumista PIOT, Jazzit, Meän kesä ja Tornio-päivät. Senioreiden kesäkimara on toteutettu, samoin joka vuosi vanhusten viikolle ohjelmaa ja vanhustenviikon juhla yhteistyössä ikäihmisten neuvoston kanssa. Varhaiskasvatukseen ja kouluille on ollut kulttuuri- ja taidekasvatusta kirjaston, Tornionlaakson museon ja Aineen taidemuseon puolelta. Kirjastoauto Jopparin pysäkkejä on lisätty. Senioreille suunnattua palvelua kirjastossa on myös huomioitu. Rantakadun kulttuurisatama/kulttuurikeskus vanhasatama on työn alla, ja toteutus vaatii vielä rahoitusta.

Kulttuurihyvinvoinnin näkyväksi tekeminen on tärkeää hyte-työssä. Kaiku-kortti on käytössä, jolla huolehditaan heikommassa asemassa olevien kuntalaisten mahdollisuudesta osallistua muun muassa kulttuuritapahtumiin. Kaiku-kortti käy Torniossa myös liikuntapalveluihin.

Liikuntapalveluiden osalta kaupungin tavoitteeseen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävästä elintavoista ja toiminnasta sekä osallisuuden kokemuksesta hyvinvoinnin tukena, on vastattu useilla toimenpiteillä. Syksystä 2022 alkaen on vedetty tuolijumppaa Senioritalo Jokipihassa kerran viikossa 45 minuutin ajan. Tämän tarve nousi esiin niin ikäihmisten kuin vammaispoliittisen strategian työryhmissä. Lähes jokaisella ikäihmisellä on rajoitteita liikunnan suhteen ja ne huomioidaan joka liikuntahetkessä.

Liikuntatoimi järjestää edelleen soveltavaa liikuntaa erityisryhmille. Erityisryhmiin kuuluvat niin eläkeikäiset, vammaiset ja pitkäaikaissairaat. Eri diagnoosien mukaan liikuntaa ei järjestetä, koska ihmisten yksityisyyden pitää säilyä ja kaikki liikkujat ovat "samalla" viivalla, liikunta sovelletaan käyttäjien mukaan. Kehitysvammaisille on oma ryhmänsä Tornintienoon palvelukeskuksessa kerran viikossa ja pyörätuolilaisille sulkapalloa kaksi kertaa viikossa (toinen kerta omatoiminen).

Liikuntaryhmät ovat jo aika vakiintuneita, ohjattuja ryhmiä viikoittain on 13 (13.15 h), omatoimisia ryhmiä on 11.30 h/vko

Vuonna 2024 soveltavan liikunnan ryhmissä kävi 366 eri henkilöä, liikuntakertoja oli 832 kertaa ja kävijämäärä yhteensä oli 9940. Korona-aika vähensi väkeä liikuntaryhmistä, mutta pikkuhiljaa liikkujat ovat löytäneet tiensä liikunnan pariin.

Liikuntavälinepankki on ollut tavoitteena, mutta sitä ei sellaisenaan ole saatu käynnistymään valtuustokauden aikana. Useilla kouluilla on urheiluvälineitä, kuten suksia ja luistimia lainattavaksi lapsille ja nuorille liikuntatunneille. Myös Haaparannalta Ruotsin puolelta löytyy välinelainaamo, josta voi lainata urheiluvälineitä.

Teknisten palveluiden osalta infran kunnostuksessa iso panostus on tehty Pohjan stadionin remonttiin, joka on valmistuu vuonna 2026. Kärki-hankkeen tavoite on tehdä Pohjan stadionista kaikkien kuntalaisten yhteinen, monipuolinen liikuntapaikka. Kivirannan ja Hannulan koulun piha-alueiden kunnostus on aloitettu. Lisäksi Rajakartanon korjaustyöt on käynnissä, joka käsittää puistoalueen ja laululavan. Kaupunkipyöräilyyn panostetaan keskustan pyöräilyreitit rakentamisella. Lisäksi osallistuvan budjetoinnin kohteet ovat usein teknisten palveluiden toteuttamia, kuten koirapuisto ja uimarannan parantaminen. Katujen ja reittien kunnossapito ja turvalliset reitit on teknisten palveluiden vastuulla. Hyvinvointipuiston suunnittelu kaupunkilaisille on myös aloitettu.

Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevässä päihdetyössä Torniossa toimii moniammatillinen ja monitahoinen INFO-ryhmä, johon kuuluu edustajat myös Ruotsin puolelta Haaparannalta. Ryhmässä on edustettuina mm nuorisotyö, koulut, seurakunta, hanketyöntekijät, päihdepalvelut (hyvinvointialue), yksityiset toimijat, tulli ja poliisi. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti, ja käy läpi paikkakunnalla esiin nousevia ilmiöitä päihteiden, rahapelaamisen ja nikotiinituotteiden osalta. Nuorisotoimi myös toteuttaa vuosittain päihdekyselyt 7-9. luokkalaisille. Lisäksi ehkäisevän päihdetyön viikolla syksyisin on järjestetty kampanjoita ja tapahtumia. Ehkäisevään päihdetyöhön panostaminen ja uusien toimintamallien kehittäminen on ajankohtaista kun tarkastelee lasten ja nuorten päihteiden käyttöä, erityisesti sähkösavukkeiden ja huumausaineiden osalta. Myös ehkäisevän päihdetyön näkyväksi ja saavutettavaksi tekeminen viestinnässä ja kaupungin sivuilla, on ollut tavoitteena. Ehkäisevän päihdetyön sivut on päivituksen alla niin, että kaikki ikäryhmät ja väestöryhmät on edustettuina.

Osallisuus

Torniossa on laadittu valtuustokaudelle Tornion osallisuusmalli.

Joka vuosi on Tornion kaupungissa järjestetty vuosina 2021-24 osallistuva budjetointi, jossa kuntalaiset saavat osallistua ja ehdottaa mihin haluaisivat käyttää 20 000 euron suuruisen summan. Vuonna 2024 osallistuvalla budjetoinnilla toteutettiin koirapuisto Kokkokankaalle ja vuonna 2023 hankittiin liikennepuistoon uusia välineitä.

Myös vaikuttamistoimielimien vahvempaan rooliin on panostettu ja ikäihmisten neuvosto ja vammaisneuvosto kokoustavat säännöllisesti ja tekevät aloitteita ja lausuntoja kaupungin asioihin liittyen. Kaikissa palveluissa on tärkeää huomioida erityisryhmät ja vammaisten osallisuus mahdollisuudet, kuten esteettömyys ja syrjimättömyys.

Kuulemistilaisuuksia on pidetty myös tuulivoiman ja kaava-asoihin liittyen syksyn 2024 aikana Haaparannan (Ruotsi) kanssa yhteistyössä. Kuntalaisia on kuultu myös talouden tasapainottamiseen liittyen.

Järjestöt ja kolmas sektori:

Seuraparlamentti on käynnistynyt ja tavoitteena on, että seuraparlamentti kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Osallistujia on ollut vaihtelevasti, ja suurimpana haasteena koetaan resurssin puute. Ihmiset arvostavat omaa vapaa-aikaa, joten seuratoimintaan on hankala löytää tekijöitä talkoilemaan tai vapaaehtoiseksi. Harrastajia on riittävästi lähes kaikissa seuroissa ja menestystäkin on lajeissa, suurimmat lajit jääkiekko, jalkapallo ja tanssi. Lapset harrastavat paljon, jopa 82 % alakoululaisista harrastaa jotain (Metka- hankkeen teettämään kyselyyn vastasi 790 oppilasta). Lajikirjo on valtava, yli 60 eri lajia/harrastusta. Myös osa harrastaa Haaparannalla, Ruotsin puolella, jossa harrastaminen on halvempaa. Tornion kaupungin harrastusmahdollisuudet tilojen puolesta on hyvät.

Myös järjestöfoorumi järjestetään 1-2 kertaa vuodessa. Järjestöfoorumi on järjestetty viimeksi joulukuussa 2024. Näin saadaan järjestöt ja seurat paremmin mukaan kaupungin HYTETU-työhön ja kuullaan järjestöjä.

Järjestöjen rooli kuntalaisten hyvinvoinnin tukemisessa ja edistämisessä on merkittävä. Ennaltaehkäisevä näkökulma ja myös yhdyspinta hyvinvointialueen kanssa tehtävään työhön on tärkeää. Tästä esimerkkinä on Torniossa muun muassa etsivä seniorityö, jota on kehitetty järjestöjen ja hyvinvointialueen kanssa. Kuntalaisten ohjautuminen tarkoituksenmukaisiin palveluihin oikea-aikaisesti, on asia johon pitäisi löytää sujuvat toimintamallit kuntalaisten kannalta. Kaupungin tuki seuroille koetaan riittämättömäksi ja avustusten hakuun toivotaan helpotusta ja selkeytystä. Järjestötoiminnassa yhteistyökumppanina ja järjestöverkoston koolle kutsujana on Järjestökeskus Silta.

Turvallisuus

Turvallisuussuunnitelma on osa Tornion hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaa. Lisäksi on esimerkiksi laadittu leikkipuistojen turvallisuussuunnitelma, joka on päivitetty v. 2024. Esteettömyydessä tehdään selvitykset mm uudisrakentamisen osalta. Tornion kylien turvallisuuskysely on toteutettu v. 2025 keväällä. Kyselyssä haluttiin kuulla kuntalaisten ääntä ja saada kuntalaisilta ajatuksia turvallisuudesta. Tuloksia käsitellään kylien neuvostossa ja kyläturvallisuusryhmässä ja hyödynnetään tulevissa turvallisuussuunnitelmissa.

[Leikkipuistojen turvallisuussuunnitelma](#)

Tapahtumajärjestäjille on laadittu ohjeet ja asiakirjat Tornion kaupungin sivuille turvallisuuden huomioimiseksi. Lisäksi liikenneturvallisuus työryhmä kokoontuu säännöllisesti. Työryhmään kuuluvat edustajat Tornion kaupungilta keskushallintopalveluista, teknisistä palveluista, varhaiskasvatuksesta, nuorisotoimesta, työsuojelusta sekä viestinnästä sekä edustajat poliisista, hyvinvointialueelta, yrityksistä, Ely-keskuksesta ja liikenneturvasta.

Indikaattoritieto

Keskeisimmät havainnot kaudelta 2021-2025:

Lasten ja nuorten kokemus terveydentilastaan on heikentynyt 8.-9. luokkalaisten keskuudessa sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. luokkalaisten keskuudessa. Kun taas 4. ja 5. luokkalaisten kokemus terveydentilastaan on pysynyt lähes ennallaan. **Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus** on lievästi lisääntynyt 8.-9. luokkalaisilla, kun taas vähentynyt ammattioppilaitoksen ja lukion oppilailla.

Tyytyväisiä elämäänsä on 4.-5. luokkalaisista yli 80%, ammatillisen oppilaitoksen 1.-2. vuoden oppilaista noin 70%. Heikompaan tyytyväisyyttä elämäänsä kokevat 8.-9. luokan sekä lukion 1. ja 2. vuoden oppilaat, joista 64-67 % kokee olevansa tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.

Koulukiusaamista vähintään kerran viikossa kokeneiden osuus on 4.-5. luokkalaisten keskuudessa hieman lisääntynyt, kun taas 8.-9. luokkalaisten keskuudessa on laskenut.

Edelleen **fyysisen väkivallan kokemista vanhempien tai huoltapitävien osalta**, on ilmoittanut erityisesti 4.-5. luokan oppilaista lähes 18%, joka on hieman noussut parin vuoden aikana. Muissa ikäryhmissä ammatillisen oppilaitoksen sekä lukion oppilaiden keskuudessa määrä on jopa laskenut parin vuoden aikana.

Tilastojen mukaan **nuorten päihteiden käytössä** on tapahtunut muutoksia, erityisesti sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt jopa 8.-9.- luokkalaisten keskuudessa. Kun taas nuuskan käyttö samanikäisissä on vähentynyt. Alkoholin käyttö ja vähintään kerran kuukaudessa tosi humalassa ilmoittavien osuus kaikissa kouluasteissa on vähentynyt. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset/1000 as. ovat lähteneet nousuun vuoden 2021 jälkeen, ollen samalla tasolla jälleen kuin ennen vuotta 2021 alkaneen positiivisen laskusuunnan. Vuosilta 2024 ja 2025 ei ole vielä huumausainerikoksista tilastotietoa.

Ylipainon prosenttiosuus on noussut 2021-2024 aikana, koskien erityisesti 8.-9. luokkalaisten sekä lukion 1.-2. luokan opiskelijoita. Tähän yksiselitteisiä syitä on vaikea nimetä, mutta pitkäjänteinen työ lasten nuorten terveyttä edistävien elintapojen tukemiseen ja ohjaukseen on erityisen tärkeää tulevaisuutta ajatellen.

Myönteistä muutosta on kuitenkin tapahtunut ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. luokan opiskelijoiden keskuudessa ylipainon osuuden laskiessa. Torniolaisista 4. ja 5. luokkalaisista 30% ei syö aamupalaa joka arkiamu. Yläkoululaisista noin 40% ei syö aamupalaa joka arkiamu. Yläkoululaiset syövät koululounasta kuitenkin suhteellisen hyvin.

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä kuvaavan MOVE! -mittauksen tulokset ovat pysyneet lähes ennallaan usean vuoden aikana 8.luokkalaisten mittauksissa. Verrattuna verrokkikuntiin ja koko maan keskiarvoon, Torniossa 8. luokkalaisten prosentuaalinen osuus, joilla on heikko fyysinen toimintakyky, on korkeampi. Luku kertoo, että yli puolella 8. luokkalaisista, fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. 5. luokkalaisilla vastaava prosentti on 43,4%.

Toimeentuloon liittyvä indikaattori osoittaa valtuustokaudella tapahtuneen myönteistä muutosta, **toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä on vähentynyt** valtuustokauden aikana 2021-2024 välillä. Sekä **toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden läsisiperheiden** määrä on pysynyt ennallaan vuodesta 2022.

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) **olevien 18-24- vuotiaiden** prosenttiosuus on verrokkikuntiin nähden alemmalla tasolla, ollen kuitenkin hieman korkeammalla koko maan keskiarvoon nähden. Valtuustokauden aikana osuus on myös pysynyt samalla tasolla, joten voidaan pitää myönteisenä, että osuus ei ole lähtenyt nousemaan. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus on noussut vuodesta 2021 selvästi, 23,1%:sta, ollen vuonna 2024 31,4%:a.

Osallisuuden osalta erittäin heikko kokemus yläkoulun, kuin myös ammatillisen oppilaitoksen ja lukion oppilaiden keskuudessa on vähentynyt, joten osallisuuden kokemukseen on valtuustokaudella tullut parannusta indikaattoritiedon mukaan. Erittäin heikon osallisuuden kokemuksen taustalla vaikuttavana tekijänä on ollut koronapandemia monella tapaa. Positiivista on, että tämä on saatu kääntymään laskuun.

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

2 Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö

Yhdyspintatyöskentely Lapin hyvinvointialueen kanssa on alkanut v. 2023 ja jatkuu edelleen. Vuosittain käytävät hyvinvointialueen ja kuntien väliset HYTETU neuvottelut on järjestetty keväisin. Viimeksi HYTETU-neuvottelut on käyty huhtikuussa 2025. Verkosto Lapin hyvinvointialueen HYTETU- työn kanssa on aktiivista, ja siinä pyritään löytämään yhdyspinnat ja myös hyödyntämään yhteisiä toimintakäytänteitä ja kyselypohjia. Lapin hyvinvointialue on laatinut oman hyvinvointikertomustyönsä ja suunnitelman. Kyseinen kertomustyö löytyy linkistä.

[Hyvinvointikertomus](#)

3 Keskeiset opit valtuustokaudelta

Valtuustokaudella on tavoitteiden mukaisesti toimittu, ja suurin osa toimenpiteistä on saatu toteutettua tai vähintään aloitettua. Muuttuva ympäristö hyvinvointialueiden aloituksen myötä toi uusia kehittämisen tarpeita, ja se on ottanut myös oman panoksen työstä ja resursseista, jotta uudelleen organisoituminen on saatu hyvin tehtyä. Torniossa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työ tunnustetaan tärkeäksi kaupungin rakenteissa ja siihen halutaan myös panostaa. Tästä osoituksena on myös työresurssin lisääminen kokoaikaisen hyvinvointikoordinaattorin työhön. Hyvä hyvinvoinnin johtamisen rakenne on muotoutunut toimivaksi ja poikkihallinnolliseksi työksi.

Tiedolla johtaminen ja indikaattoritiedon hyödyntäminen hyte-työssä on ensiarvoisen tärkeää, jotta työ voidaan kohdentaa oikein, ja tehtyä työtä voidaan myös arvioida. Menneelle valtuustokaudelle on ollut selkeät tavoitteet ja toimenpiteet ja ne ovat linkitettyinä myös kaupungin talousarvioon. Tehdyssä työssä on ollut mukana laajasti toimijoita eri toimialoilta, järjestöistä ja yhdistyksistä, sekä oppilaitoksista.

4 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä